

Eroze – velký problém Turecka

Text a foto: Karel Čížek

Dnešní území Turecka je již po několik tisíciletí trvale osídleno. Zdejší úrodná půda a příznivé klima napomohlo vzniku množství vyspělých civilizací, včetně tajemné starověké říše Chetitů. Úrodné planiny a údolí, jezera a řeky s hojností ryb, smaragdové lesy plné zvěře táhnoucí se od jednoho pobřeží k druhému, to vše sloužilo po staletí k obživě

místních obyvatel. Dnes je však tento obrázek značně pokřiven. Krajina se mnohde změnila v poušť, na které se už nedá uživit. (Na obr. okolí Konyi v Turecku.) Příčinou je postupující eroze v důsledku značného odlesnění, nadměrného pastevectví a také nevhodného způsobu obdělávání půdy. **Eroze je dnes největší ekologický problém, kterému musí Turecko čelit.** Neovlivňuje pouze tvář krajiny, ale má dalekosáhlé sociálně-ekonomické důsledky.

Příčiny eroze

Turecko rozprostírající se na dvou kontinentech zaujímá plochu 778 tis. km², tj. asi desetkrát více než je rozloha České republiky. Převážně část území leží v Asii a nazývá se Anatólie. Podnebí v Turecku není jednotné tak jako v České republice. Na jižním a západním pobřeží převládá středomořské, na černomořském pobřeží subtropické a ve vnitrozemí kontinentální klima. Centrální oblast Turecka je vyplněna rozlehlou Anatolskou plošinou s průměrnou nadmořskou výškou kolem 1000 m. Zemědělská půda zaujímá 34 % z celkového území, pastviny 28 %, lesy 26 %, nezemědělská půda 11 % a zbytek připadá vodní plochy. V Turecku je však přes 80 % veškerého území více či méně zasaženo erozí. Každý rok dochází k přemístění přibližně 1,4 mld. tun půdy a z toho 550 mil. tun je nenávratně ztraceno odplavením do jezer, přehrad či moří. To je podobné množství jako se ztratí v zemích Evropy a Austrálii dohromady. Vyčíslená ztráta je odhadována na 640 mil. dolarů za rok. Na současném stavu se podepsalo několik jevů, které působí společně. Zásadní podíl však hraje člověk, který nevhodným způsobem obdělává půdu, podporuje nadměrné pastevectví a rozsáhle odlesňuje, aby měl nové pastviny. Dále se uplatňuje nedostatečná finanční a informační podpora ze strany státní správy a neochota vlastníků půdy přijímat nové postupy práce v zemědělství. To co člověk načne, příroda dokončí. V Turecku je kolem 67 %

veškerého území ve svahu, což dále podporuje postupující erozi. Také zde často dochází k lesním požárům. Nemalý podíl mají klimatické podmínky panující v centrální Anatólii, kde přes léto velmi málo prší a teploty jsou poměrně vysoké.

Další rozměr

Rozsáhlá půdní eroze má však další rozměr, a to sociálně-ekonomický. V Turecku nyní žije něco kolem 70 mil. obyvatel, odhaduje se, že do roku 2030 by jich mohlo být až 100 mil. 40 % ze současného stavu jich žije na venkově. Turci si velmi zakládají na potravinové soběstačnosti, s čímž může být v blízké budoucnosti velký problém, jelikož postupující eroze významně snižuje výnosnost pěstovaných plodin. Odhaduje se, že mezi lety 1983 až 1993 poklesla produkce pšenice o 39 % a rýže o 25 %. To se odráží v ekonomické situaci lidí žijících na venkově. Tím jak klesá výnosnost, tak klesají i příjmy z prodeje těchto plodin. Lidé tak nejsou schopni se uživit a hromadně se stěhují do městských aglomerací, kam jich ročně přichází asi 1,2 mil. To sebou samozřejmě přináší další problémy. Celá tato situace má další příčiny, ale pokračující eroze zemědělské půdy hraje nezanedbatelnou roli. Neméně důležitým důsledkem ztráty vegetace a odlesnění je vznik větších škod při záplavách, jelikož se snížila schopnost krajiny zadržovat vodu. Dále takto dochází i k poklesu hladiny spodních vod.

Co s tím?

V Turecku není ochrana životního prostředí na takové úrovni jako v evropských zemích. Pozice zdejších nevládních organizací je značně složitější. Přesto existuje jedna, která se snaží bojovat proti postupující erozi, snaží se znovu zalesňovat holé svahy a podporuje ochranu biodiverzity divoce žijících jedinců a společenství. Jedná se o organizaci TEMA, která byla založena v roce 1992 dvěma významnými podnikateli, kamarády a ochranáři, pány Hayrettinem Karacaou a Nihatem Gökyğitem. Její činnost je zaměřena na ekologickou výchovu, tvorbu a realizaci projektů znovuzalesňování, stavby protierozních bariér, obnovu udržitelného pastevectví a rozvoje venkova. Výsadba nových stromů patří mezi její hlavní priority. Nyní probíhá např. projekt „daruj strom“, jedná se vlastně o podobný princip jako uplatňuje Společnost přátel přírody při výkupech lesa. Za vaše peníze se v tomto případě nakoupí určitý počet stromů, jichž se stáváte „majitelem“. Tímto způsobem bylo už vysazeno přes 1,6 mil. stromků na ploše přes 1680 ha. Velmi ambiciózní projekt s názvem „Projekt 10 miliard žaludů“, který začal v roce 1998 a posvětili ho turečtí vládní činitelé a Evropská unie,

znamená výsadbu stejného počtu mladých dubů. Měl by být ukončen v roce 2023 a přispívat na něj mohou také turisté v hotelích na rekreaci v Turecku.

Osobní zážitek

V současné době pro TEMA pracuje více jak 177 tis. dobrovolníků. Tato nevládní organizace spolupracuje také s nejrůznějšími školami a univerzitami. Právě přes Selçuk univerzitu, která je jednou z největších v Turecku a sídlí ve městě Konya, jsem přišel do kontaktu s lidmi z této organizace. Během mého tříměsíčního pobytu jsem se jednou o víkend zúčastnil sázení stromů v oblasti asi 80 km od Konyi. Krajina kolem byla neutěšená, bez jediného stromu, a sloužila pouze pastevcům ovcí z nedaleké vesnice. Z té se také nakonec hodně lidí zapojilo do vysazování stromů. Byla to pro mě zajímavá zkušenost, která se lišila od těch předchozích. Už to, že se vysazování v hojném počtu účastnili také místní lidé, pro které to byl malý svátek, a vznikajícího lesa si nesmírně považovali. Jelikož jsme přijeli poněkud pozdě, tak už pro nás moc práce nezbývalo. Nakonec jsme já a moji další kamarádi z Česka byli pro zdejší lidi taková menší atrakce. Po skončení práce pro nás všechny bylo uspořádáno malé pohoštění. Přímo na trávu místní rozložili koberce, na kterých jsme pojedli tradiční pšeničné placky a zapili je ayranem, což je výtečný turecký jogurtový nápoj. Mělo to krásnou atmosféru pohostinnosti a pospolitosti. Při této příležitosti jsem si vzpomněl na nádhernou knihu od Jeana Giona „Muž, který sázel stromy“. Doufám, že toto lidské úsilí také povede ke změně tváře zdejší krajiny, kam se opět vrátí zeleň a hojnost.

Zdroje:

Informační brožura vydaná organizací TEMA: *TEMA Foundation Publications 24.*

<http://www.tema.org.tr/>

Blízká vesnice

Oblast určená pro výsadbu

Vysazené stromy

Pohoštění